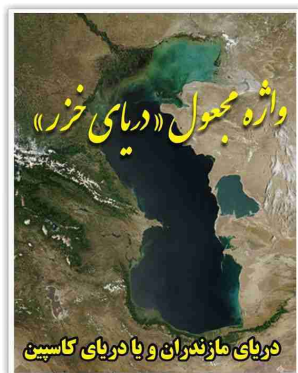




کوروش بزرگ (کوروش شناسی)

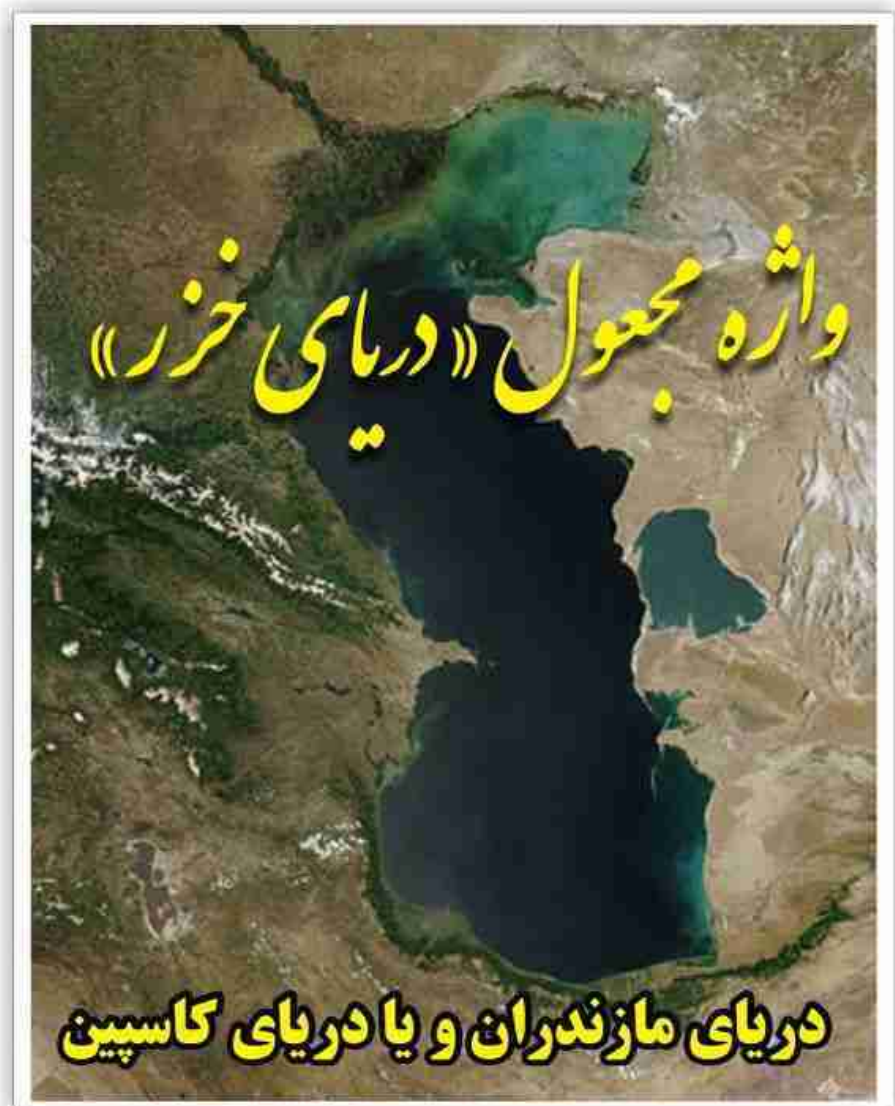
واژه مجعول دریای خزر (دریای مازندران یا دریای کاسپین؟)

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی
انتشار: ۱۸ خرداد ۱۳۹۶ - ۴۰ دقیقه مطالعه



چکیده مقاله

بکار بردن واژه «خزر» برای دریای «مازندران»، ناروا، ناپسند، و ضد ایرانی است.... در آغاز سده هفتم میلادی، دو قوم بزرگ در شمال «قفقاز» می زیستند. یکی از این دو قوم «بلغارها»، و قوم دیگر «خزران» بودند که دشت های سفلی رود «ترک» و رود «ولگا» جایگاه شان بود. به عبارت دیگر، این قوم در فاصله میان شمال غربی این دریا و دریای سیاه سکونت داشتند. اینها، مردمی بودند از نژاد زرد (به تازی اصفه) که به صحراگردی و تاخت و تاز در ممالک همجوار اشتغال داشتند، و غالباً به طرف وادی رود «کورا» (کوروش کهن) می آمدند.



بکار بردن واژه «خزر» برای دریای «مازندران»، ناروا، ناپسند، و ضد ایرانی است....

در آغاز سده هفتم میلادی، دو قوم بزرگ در شمال «قفقاز» می زیستند. یکی از این دو قوم «بلغارها»، و قوم دیگر «خزران» بودند که دشت های سفلی رود «تَرک» و رود «ولگا» جایگاه شان بود.

به عبارت دیگر، این قوم در فاصله میان شمال غربی این دریا و دریای سیاه سکونت داشتند. اینها، مردمی بودند از نژاد زرد (به تازی اصغر) که به صحراگردی و تاخت و تاز در ممالک همجوار اشتغال داشتند، و غالباً به طرف وادی رود «کورا» (کوروش کهن) می آمدند. در جنگ هایی که به سال های 589 و 626-630 میلادی روی داد، سرنوشت «خزران» با سر نوشت «خان آشینا» پیوندی سخت نزدیک یافت. از این رو در نوشته های مورخان رومی و ایرانی، نام های «تُرک» و «خزر» در کنار یکدیگر آمده است. «خزران» ها در صدد بودند تا «راه ابریشم» را زیر نظر بگیرند و از این رهگذر در روابط بازرگانی با روم شرقی (بیزانس) سود فراوان به چنگ آورند. سبب اتحاد «خزران» با «تُرکان» همین

بوده است.

بعد ها در روزگار «خسرو انوشیروان» و نیز به هنگام فرمانروایی «هرمز» چهارم، «خسرو» دوم، و «کواذ» دوم تا پایان شاهنشاهی ساسانی، «خزران» یا «خزرها» که از دیر زمان دشمن ایران بودند، دوش به دوش تُرکان عثمانی و رومیان با سپاه ساسانی پیکار کردند و ستم فراوان بر مردم قفقاز و آتروز ایران روا داشتند. ساختن استحکامات بزرگی چون شهر «دربند» یا (باب الابواب) در شمال قفقاز در عهد ساسانیان، که برای جلوگیری از تهاجم و راهزنی های «خزران» صورت گرفت، هنوز پا برجاست.

واج امروزی واژه «دریای خزر» به طور کلی به زمان اشغالگری روس‌ها در دوره قاجاریه و کوتاه سازی دست ایرانیان از این دریا برمی‌گردد. به اعتقاد «عنایت‌الله رضا»، «خزران»، قومی بودند که در زمان «خسرو انوشیروان» در قرن ششم میلادی، از بقایای آن‌ها به ناحیه شمال قفقاز آمدند و به طور کلی در منطقه بخش وسطا و جنوبی رود «ولگا» زندگی می‌کردند و این، هیچ ربطی به دریای شمال ایران نداشته و فاصله قوم «خزر» تا این دریا بسیار زیاد بوده‌است.

او با اشاره به بررسی‌هایش برای پی بردن به دلیل نام‌گذاری دریای شمال ایران به نام «خزر» و آوردن اسم «خزر» در متون عربی، معتقد است: «در بررسی‌هایم در متون قدیمی متوجه شدم، تا قرن چهارم هجری قمری، اصلاً نام «خزر» بر دریای شمال ایران گذاشته نشده است. مثلاً در کتاب «خوارزمی» و «سفرنامه ابن فضلان» اصلاً اسمی از «خزر» نیست. در دوره بنی‌امیه که حاکمان عرب، «قفقاز» را گرفتند، گروه مقابل «خزر» که با رم شرقی و بیزانس متحد بود، هنوز به‌طور کامل شکل نگرفته بود و غارتگری می‌کرد؛ از طریق رود «کر» به عرب‌ها حمله کرد. عرب‌ها به این دلیل که آن‌ها از رود «کر» حمله کردند، گمان کردند، از دریا به این رود آمده‌اند، پس استنباط کردند که گویا این دریا، دریای «خزر» است. به همین دلیل، آن را بر مبنای گفته‌ها، «بحر الخزر» نام نهادند؛ درحالی که این نام را بر چند دریای دیگر نیز گفته‌اند.

در متونی که ما به زبان عربی مشاهده می‌کنیم، اصلاً نام «خزر» را تا قرن چهارم هجری قمری نمی‌بینیم. نام «خزر» برای نخستین بار در کتاب «حدود العالم» و در کنار نام دریای «جرجان»، «طبرستان» و دیگر نام‌ها ذکر شده، ولی هیچ دلیلی بر این که این دریا «خزر» گفته شود، وجود نداشته‌است. اما در متون اسلامی و غربی قدیم، دو نام قدیم و مشهور دریای «هیرکانی» گرگان، «که بعدها در دوره اسلامی عرب‌ها آن را «جرجانیه» نامیدند و «دریای کاسپی» وجود ندارد.

اضافه بر نامگذاری دریای «هیرکان» و یا دریای «کاسپین»، واژه «کشوین» (قزوین) نیز در نوشته های تاریخی بچشم می‌خورد. بر پایه دیدگاهی دیگر، «قزوین» که همان عربی و یونانی شده واژه «کاسپین» است، نام این بزرگترین دریاچه جهان است.

این نام امروزه از سوی کشورهای عربی به شکل «بحر القزوین» نیز به کار می‌رود. در زبان اردو نیز این دریا به نام «بحیره قزوین» خوانده می‌شود.

از اینرو، در حالی که جهانیان، حتا کشور های حاشیه خلیج فارس، نام این دریای زیبای شمال ایران را، «کاسپیان» و

یا مازندران می خوانند، بکار بردن واژه «خزر»، که یادآور تازش گروهی غارنشین راهزن می باشد، یک رفتار ناروا، ناپسند و ضد ایرانی است و باید بکوشیم که از استفاده از واژه «خزر» دوری گزینیم....

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «واژه مجعول دریای خزر (دریای مازندران یا دریای کاسپین؟)»، پارسیان دژ، ۱۳۹۶.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<https://parsiandej.ir/articles/1106/pdf/واژه-مجعول-دریای-خزر.pdf>

آخرین ویرایش مقاله: ۹ اردیبهشت ۱۴۰۰